

В. Р. Сіденко

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК – незворотні, направлені та закономірні зміни економічної системи суспільства. Внаслідок Е. р. зростає диференціація складу елементів, що утворюють екон. систему, ускладнюється структура та підвищується рівень самоорганізації, з'являються нові види екон. діяльності, зростають її продуктивність, рівень доходів і задоволення сусп. потреб у матеріал. й нематеріал. благах і загалом якість життя та рівень розвитку людей. Е. р. пов'язаний з істот. змінами у структурі вироб. сил, технол. базисі суспільства, сусп. екон. відносин, інститутів. Як багатоаспект. процес, його вимірюють за багатьма екон. показниками (Всесвіт. банк запровадив понад 800), проте провідну, синтезуючу роль відіграють рівень ВВП (або валового нац. доходу) на душу насел. за паритетом купівел. спроможності валют, а остан. часом – т. зв. індекс розвитку людського потенціалу, що враховує не лише віднос. рівень ВВП, але й рівень розвитку людського потенціалу (окрім показника ВВП на душу насел., враховує очікувану тривалість життя при народж., рівень освіченості дорослого насел., відсоток осіб, які навчаються в освіт. закладах різного рівня, та відповідні індекси ВВП, рівня освіти та очікуваної тривалості життя). Е. р., процес насамперед якіс. еволюції екон. системи суспільства, потрібно відрізнити від [економічного зростання](#), що характеризує передусім кількісні параметри екон. динаміки та вимірюється темпами зростання ВВП і супут. макроекон. показниками (напр., темпом зростання інвестицій).

Складність поняття «Е. р.» обумовила наявність досить істот. розбіжностей в тлумаченні його змісту та механізмів представниками різних шкіл екон. думки. Так, класична школа заклала основи розуміння Е. р. насамперед як процесу зростання добробуту внаслідок розвитку сусп. виробництва й обміну. Марксист. парадигма розглядала його як двоєдиний процес піднесення рівня продуктив. сил і вироб. відносин, що призводить до ліквідації експлуатації найманої праці капіталом та формування заг. нар. кооперації вільних працівників. Неокласична школа розвинула уявлення про Е. р. за напрямками: вивчення його факторів (праця і капітал) та їх впливу на екон. динаміку, моделювання Е. р. на основі моделей екон. рівноваги і застосування вироб. функції, функцій (кривих) гранич. корисності, вироб. можливостей та ін. Істот. внесок у теорію Е. р. зробили прихильники різноманіт. течій інституціоналізму, які підкреслюють роль інститутів (структур і механізмів

соц. порядку та соц. взаємодії, що спрямовують поведінку окремих суб'єктів екон. діяльності) в Е. р., зокрема т. зв. залежності від пройденого шляху, обґрунтов. у рамках істор. інституціоналізму (Д. Норт та ін.). Вагомим здобутком є праці Й. Шумпетера з його ідеями технол. прогресу та твор. руйнування. Нові перспективи теорії Е. р. пов'язані з еволюц. теорією екон. змін (Р. Нельсон, С. Вінтер та ін.). Сучасні уявлення про Е. р. значно розширилися й охоплюють багато неекон. аспектів, включаючи насамперед екол. і соціальні. Це спричинило виникнення концепції сталого розвитку, осн. принципи якої сформульов. під час Конф. ООН з довкілля та розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992) і Всесвіт. саміту зі сталого розвитку (Йоганнесбург, 2002). Особл. напрям екон. думки – економіка розвитку, що розглядає екон. аспекти процесу розвитку в країнах з відносно низьким рівнем доходів та недорозвиненим станом ринк. інституцій. У рамках цього напряму розробляють методи сприяння екон. зростанню та структур. змінам, нарощування потенціалу Е. р. як у сфері внутр. економіки, так і на міжнар. рівні, серед них – теор. і метод. обґрунтування відповід. екон. політики, включаючи формування адекват. стратегій розвитку, створення необхід. інститутів, реструктуризацію економіки та дії ринк. стимулів у поєднанні з відповід. соц. (передусім в аспекті формування людського капіталу, вирівнювання викривлень у розподілі доходів, боротьби з бідністю тощо) та політ. передумовами. Зародження сучас. економіки розвитку пов'язане з вивченням проблем індустріалізації Сх. Європи після 2-ї світової війни. Із розвалом колоніал. системи і виникненням нової групи країн, що розвиваються, її спрямовано на аналіз екон. проблем країн Азії, Африки та Латин. Америки, після розпаду світ. соціаліст. системи – питань трансформації і розвитку постсоціаліст. країн.

В Україні теор. і прикладні аспекти Е. р. розробляють в установах НАНУ: Інститутах економіки промисловості (Донецьк), економіки та прогнозування, світ. економіки і міжнар. відносин та ін., Нац. інституті стратег. дослідж., Н.-д. екон. інституті Міністерства економіки України, Київ. університеті, Київ. екон. університеті, недерж. дослідниц. установах – Центрі екон. розвитку, Інституті екон. дослідж. та політ. консультацій, Укр. центрі екон. і політ. дослідж., Міжнар. центрі перспектив. дослідж., Центрі соц.-екон. дослідж. (усі – Київ) та ін., зокрема стратег. засади ринково спрямов. трансформації соц.-екон. структури країни, формування потенціалу довгострок. конкурентоспромож. зростання в умовах глобалізації та міжнар. інтеграції, вплив зовн. і політико-екон. чинників розвитку на економіку країни.

Рекомендована література

1. G. Myrdal. Economic Theory and Underdeveloped Regions. London, 1957;
2. W. A. Lewis. The Theory of Economic Growth. London, 1965;
3. F. Perroux. A New Concept of Development: Basic Tenets. London, 1983;
4. Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації. К., 2001;

5. Frontiers of Development Economics: The Future in Perspective. Washington; New York, 2001;
6. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку. К., 2003;
7. Сиденко В. Р. Глобалізація – європейська інтеграція – економічне розвиток: українська модель. Т. 1. К., 2008.

Бібліографічний опис:

Економічний розвиток / В. Р. Сіденко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-18796>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).